

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин

«Затверджую»

Голова приймальної комісії

СумДПУ імені А. С. Макаренка

проф. Юрій ЛЯННОЙ

«25» березня 2025 р.

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

з «Теорії держави і права»

для вступників на навчання на основі ступеня
бакалавра, магістра та ОКР спеціаліста
для здобуття ступеня бакалавра
за спеціальністю D8 Право
галузі знань D Бізнес, адміністрування та право

Розглянута на засіданні
Приймальної комісії
«25» березня 2025 р.
Протокол № 7

Суми – 2025

Програма фахового вступного випробування з «Теорії держави і права» для вступників на навчання на основі раніше здобутого ступеня (освітньо-кваліфікаційного рівня) бакалавра, магістра та ОКР спеціаліста для здобуття ступеня бакалавра спеціальності D8 Право галузі знань D Бізнес, адміністрування та право / Укладач: Іваній О.М. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2025.

Програма ухвалена на засіданні кафедри права та публічного управління протокол № 9 від «14» березня 2025 року.

Завідувач кафедри права
та публічного управління
канд. пед. наук, доц.

Олена ІВАНІЙ

Голова фахової атестаційної комісії
Завідувач кафедри права
та публічного управління,
канд. пед. наук, доцент

Олена ІВАНІЙ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

До участі у фаховому вступному випробуванні допускаються особи, які завершили навчання та отримали ступінь (освітньо-кваліфікаційного рівень) бакалавра, магістра, ОКР спеціаліста або здобувають його не менше одного року та виконують у повному обсязі індивідуальний навчальний план.

Програма визначає перелік тем та їх зміст, у межах яких формується перелік питань білету, технологію проведення фахового вступного випробування та критерії оцінювання знань абітурієнтів під час вступу за спеціальністю D8 Право галузі знань D Бізнес, адміністрування та право.

Метою фахового вступного випробування є оцінювання рівня фахових знань та вмінь, необхідних для формулювання компетентностей, передбачених освітньо-професійною програмою підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю D8 Право.

Фахове вступне випробування проводиться у формі усного іспиту. Білет містить чотири питання, які стосуються тем, зазначених у програмі. Час для підготовки перед усною відповіддю на питання білету становить до 30 хвилин.

Абітурієнти на вступному випробуванні з дисципліни теорії держави і права повинні:

знати: основні поняття та категорії теорії держави та права; основні теорії походження держави і права; поняття і ознаки держави, її функції; принципи формування правової держави; механізм та апарат держави; поняття, ознаки і функції права; види правотворчості, стадії законодавчого процесу, види джерел (форм) права; правову систему, систему права і систему законодавства; систематизацію законодавства; поняття, ознаки, структуру та види правовідносин; основні форми реалізації правових норм; поняття і ознаки правосвідомості та правової культури, правової поведінки та юридичної відповідальності;

уміти: вільно володіти державно-правовою термінологією; орієнтуватися в джерелах права; тлумачити норми права та аналізувати їх структуру; визначати склад та зміст правових відносин, відрізняти їх від інших видів суспільних відносин; розрізняти типи держав та характерні їм ознаки; орієнтуватися в сучасному правовому полі.

У програмі є досить широкий перелік джерел, які дають можливість на глибокому рівні опанувати базовий теоретичний матеріал, пов'язаний з вивченням основних та загальних закономірностей виникнення, розвитку та функціонування держави і права та різноманітних державно-правових явищ.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

РОЗДІЛ І. ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ

Тема 1. Зміст, сутність та призначення держави

Поняття держави. Різноманітність поглядів на природу та походження держави. Загальні закономірності (тенденції) виникнення держави. Сутність держави. Поняття державної влади та її особливості. Поняття державного суверенітету. Функції держави та їх класифікація. Типологія держав.

Тема 2. Держава та суспільство

Держава в політичній та економічній системі суспільства. Поняття громадянського суспільства. Поняття правового статусу держави. Місцеве самоврядування. Держава та політичні партії. Держава та громадські об'єднання. Поняття та зміст соціальної держави. Конституційне закріплення принципів соціальної держави.

Тема 3. Людина та держава

Людина, особа та громадянин: співвідношення понять. Поняття та структура правового статусу особи та правового статусу громадянина. Правовий статус народу. Права людини. Міжнародні стандарти прав людини. Гарантії прав людини. Права людини в умовах правової та соціальної держави.

Тема 4. Правова держава

Правова держава: ідея, зміст та основні принципи. Ознаки сучасної правової держави. Конституційне закріплення принципів правової держави. Принцип верховенства права. Співвідношення правової та соціальної держави.

Тема 5. Форма держави

Поняття форми держави та структура форми держави. Поняття та види форм державного правління. Поняття та класифікація форм державно-територіального устрою. Поняття та види державно-політичного режиму. Поняття демократії. Принципи, форми та функції демократії.

Тема 6. Механізм та апарат держави

Механізм держави: поняття та елементи. Апарат держави: поняття та структура. Принципи організації та діяльності державного апарату. Орган держави: поняття, особливості та види. Поділ влади як принцип організації державного апарату. Система «стримувань» і «противаг». Органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Держава і органи місцевого самоврядування: співвідношення. Органи місцевого самоврядування у механізмі української держави. Поняття державної служби. Державний службовець і посадова особа.

РОЗДІЛ II. ТЕОРІЯ ПРАВА

Тема 7. Праворозуміння

Основні концепції праворозуміння. Поняття, призначення та соціальна сутність права. Світоглядна, ціннісна та функціональна природа права. Види функцій права. Принципи права. Основні закономірності виникнення та розвитку права. Співвідношення «права» та «закону».

Тема 8. Право як соціальний регулятор

Соціальне регулювання: поняття та види. Право як соціальний регулятор. Соціальні норми: поняття та класифікація. Правові норми як особливий вид соціальних норм. Співвідношення моральних та правових норм. Ознаки, види та функції правових норм. Структура правової норми. Норма права та стаття нормативного акта: співвідношення. Поняття, особливості та предмет правового регулювання. Засоби, способи (методи) та типи правового регулювання. Поняття, основні елементи та стадії механізму правового регулювання. Ефективність правового регулювання.

Тема 9 Джерела (форми) права

Поняття джерела (форми) права. Види джерел (форм) права. Нормативно-правовий акт як джерело права. Класифікація нормативно-правових актів. Дія нормативного акта в часі, просторі та за колом осіб. Поняття закону. Види законів. Поняття законодавчого процесу. Поняття та види підзаконних нормативно-правових актів.

Тема 10. Правотворчість

Поняття, принципи та функції правотворчості. Співвідношення правотворчості та законотворчості. Види правотворчості держави. Стадії правотворчого процесу. Громадянське суспільство як суб'єкт правотворчості.

Тема 11. Правова система, система права і система законодавства

Поняття та структура правової системи. Правові системи сучасності: поняття та види. Поняття та структура системи права. Характеристика структурних елементів системи права. Поняття інституту права, галузі права. Предмет і метод правового регулювання. Співвідношення системи права та системи законодавства. Поняття системи законодавства. Поняття інституту та галузі законодавства.

Тема 12. Систематизація законодавства

Поняття, завдання та форми систематизації законодавства. Облік нормативних актів та його форми. Інкорпорація, консолідація та кодифікація законодавства: поняття та характеристика. Звід законів як форма систематизації.

Тема 13. Правовідносини

Правовідносини як форма суспільних відносин. Поняття правовідносин. Структура (склад) правовідносин. Суб'єкти, об'єкти та зміст правовідносин. Класифікація правовідносин. Поняття правосуб'єктності. Юридична і фізична особа. Поняття правоздатності та дієздатності. Підстави виникнення, зміни та припинення правовідносин. Поняття та види юридичних фактів. Поняття презумпції.

Тема 14. Реалізація права

Поняття та основні форми реалізації правових норм. Правозастосування як форма правореалізації: поняття та види. Основні стадії (етапи) застосування норм права. Акт застосування норм права: поняття та види. Прогалини в законодавстві та способи їх усунення. Аналогія закону та аналогія права. Помилки у правозастосуванні. Правові колізії та способи їх подолання.

Тема 15. Юридичне тлумачення

Поняття та значення тлумачення правових норм. Способи (методи) тлумачення правових норм. Види тлумачення правових норм. Тлумачення правових норм за суб'єктами. Тлумачення правових норм за обсягом. Акт тлумачення правових норм (інтерпретаційні акти): поняття та види.

Тема 16. Правомірна поведінка. Правопорушення

Поняття та види правової поведінки. Правомірна поведінка: поняття та характеристика. Види правомірної поведінки. Правопорушення: поняття, склад та види. Зловживання правом. Причини та умови вчинення правопорушень.

Тема 17. Юридична відповідальність

Соціальна відповідальність: поняття та види. Юридична відповідальність: поняття, природа і призначення. Принципи і функції юридичної відповідальності. Підстави притягнення до юридичної відповідальності. Підстави звільнення від юридичної відповідальності. Види юридичної відповідальності. Державний примус та юридична відповідальність: співвідношення.

Тема 18. Правосвідомість та правова культура

Поняття та структура правосвідомості. Функції правосвідомості та її роль у суспільному житті. Класифікація форм (видів) правосвідомості. Поняття правової культури, її види, рівні та функції. Структура правової культури. Професійна правосвідомість і правова культура. Правовий нігілізм та правовий ідеалізм як специфічні форми правосвідомості. Поняття та функції правового виховання.

Тема 19. Законність і правопорядок

Поняття та зміст законності. Принципи, вимоги та гарантії законності. Поняття та соціальні функції правопорядку. Принципи та структура правопорядку. Співвідношення понять «правапорядок» і «громадський порядок». Поняття державної дисципліни. Співвідношення законності і правопорядку.

Тема 20. Юридична практика

Поняття, структура та види юридичної практики. Функції і шляхи вдосконалення юридичної практики.

Тема 21. Юридичний процес

Поняття і зміст юридичного процесу. Види, принципи та стадії юридичного процесу. Поняття юридичної техніки.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ НА ФАХОВИЙ ІСПИТ

1. Акт застосування норм права: поняття та види.
2. Акт тлумачення правових норм (інтерпретаційні акти):
поняття та види.
3. Аналогія закону та аналогія права.
4. Апарат держави: поняття та структура.
5. Види джерел (форм) права.
6. Види правомірної поведінки.
7. Види правотворчості держави.
8. Види тлумачення правових норм.
9. Види функцій права.
10. Види юридичної відповідальності.
11. Види, принципи та стадії юридичного процесу.
12. Гарантії прав людини. Права людини в умовах правової та соціальної держави.
13. Громадянське суспільство як суб'єкт правотворчості.
14. Держава в політичній та економічній системі суспільства.
15. Держава і органи місцевого самоврядування:
співвідношення.
16. Держава та політичні партії. Держава та громадські об'єднання.
17. Державний примус та юридична відповідальність:
співвідношення.
18. Дія нормативного акту в часі, просторі та за колом осіб.
19. Ефективність правового регулювання.
20. Загальні закономірності (тенденції) виникнення держави.
21. Засоби, способи (методи) та типи правового регулювання.
22. Звід законів як форма систематизації.
23. Зловживання правом.
24. Інкорпорація, консолідація та кодифікація законодавства:
поняття та характеристика.
25. Класифікація нормативно-правових актів.
26. Класифікація правовідносин.
27. Класифікація форм (видів) правосвідомості.
28. Людина, особа та громадянин: співвідношення понять.
29. Механізм держави: поняття та елементи.
30. Місьцеве самоврядування.
31. Норма права та стаття нормативного акту: співвідношення.
32. Нормативно-правовий акт як джерело права.
33. Облік нормативних актів та його форми.
34. Ознаки сучасної правової держави. Конституційне закріплення принципів правової держави.
35. Ознаки, види та функції правових норм.
36. Орган держави: поняття, особливості та види.

37. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади.
 38. Органи місцевого самоврядування у механізмі української держави.
 39. Основні закономірності виникнення та розвитку права.
 40. Основні концепції праворозуміння.
 41. Основні стадії (етапи) застосування норм права.
 42. Підстави виникнення, зміни та припинення правовідносин.
 43. Підстави звільнення від юридичної відповідальності.
 44. Підстави притягнення до юридичної відповідальності.
 45. Поділ влади як принцип організації державного апарату.
- Система «стримувань» і «противаг».
46. Помилки у правозастосуванні.
 47. Поняття громадянського суспільства.
 48. Поняття демократії. Принципи, форми та функції демократії.
 49. Поняття держави.
 50. Поняття державного суверенітету.
 51. Поняття державної влади та її особливості.
 52. Поняття державної дисципліни.
 53. Поняття державної служби. Державний службовець і посадова особа.
 54. Поняття джерела (форми) права.
 55. Поняття законодавчого процесу.
 56. Поняття закону. Види законів.
 57. Поняття і зміст юридичного процесу.
 58. Поняття інституту права, галузі права.
 59. Поняття інституту та галузі законодавства.
 60. Поняття правовідносин.
 61. Поняття правового статусу держави.
 62. Поняття правової культури, її види, рівні та функції.
 63. Поняття правоздатності та дієздатності.
 64. Поняття правосуб'єктності.
 65. Поняття системи законодавства.
 66. Поняття та види державно-політичного режиму.
 67. Поняття та види підзаконних нормативно-правових актів.
 68. Поняття та види правової поведінки.
 69. Поняття та види форм державного правління.
 70. Поняття та види юридичних фактів. Поняття презумпції.
 71. Поняття та зміст законності.
 72. Поняття та зміст соціальної держави. Конституційне закріплення принципів соціальної держави.
 73. Поняття та значення тлумачення правових норм.
 74. Поняття та класифікація форм державно-територіального устрою.
 75. Поняття та основні форми реалізації правових норм.

76. Поняття та соціальні функції правопорядку.
77. Поняття та структура правового статусу особи та правового статусу громадянина.
78. Поняття та структура правової системи.
79. Поняття та структура правосвідомості. Функції правосвідомості та її роль у суспільному житті.
80. Поняття та структура системи права.
81. Поняття та функції правового виховання.
82. Поняття форми держави та структура форми держави.
83. Поняття юридичної техніки.
84. Поняття, завдання та форми систематизації законодавства.
85. Поняття, основні елементи та стадії механізму правового регулювання.
86. Поняття, особливості та предмет правового регулювання.
87. Поняття, призначення та соціальна сутність права.
88. Поняття, принципи та функції правотворчості.
89. Поняття, структура та види юридичної практики.
90. Права людини. Міжнародні стандарти прав людини.
91. Право як соціальний регулятор.
92. Правова держава: ідея, зміст та основні принципи.
93. Правовий нігілізм та правовий ідеалізм як специфічні форми правосвідомості.
94. Правовий статус народу.
95. Правові колізії та способи їх подолання.
96. Правові норми як особливий вид соціальних норм.
97. Правові системи сучасності: поняття та види.
98. Правовідносини як форма суспільних відносин.
99. Правозастосування як форма правореалізації: поняття та види.
100. Правомірна поведінка: поняття та характеристика.
101. Правопорушення: поняття, склад та види.
102. Предмет і метод правового регулювання.
103. Принцип верховенства права. Принципи права.
104. Принципи і функції юридичної відповідальності.
105. Принципи організації та діяльності державного апарату.
106. Принципи та структура правопорядку.
107. Принципи, вимоги та гарантії законності.
108. Причини та умови вчинення правопорушень.
109. Прогалини в законодавстві та способи їх усунення.
110. Професійна правосвідомість і правова культура.
111. Різноманітність поглядів на природу та походження держави.
112. Світоглядна, ціннісна та функціональна природа права.
113. Соціальна відповідальність: поняття та види.
114. Соціальне регулювання: поняття та види.

- 115. Соціальні норми: поняття та класифікація.
- 116. Співвідношення «права» та «закону».
- 117. Співвідношення законності і правопорядку.
- 118. Співвідношення моральних та правових норм.
- 119. Співвідношення понять «правопорядок» і «громадський порядок».
- 120. Співвідношення правової та соціальної держави.
- 121. Співвідношення правотворчості та законотворчості.
- 122. Співвідношення системи права та системи законодавства.
- 123. Способи (методи) тлумачення правових норм.
- 124. Стадії правотворчого процесу.
- 125. Структура (склад) правовідносин.
- 126. Структура правової культури.
- 127. Структура правової норми.
- 128. Суб'єкти, об'єкти та зміст правовідносин.
- 129. Сутність держави. Типологія держав.
- 130. Тлумачення правових норм за обсягом.
- 131. Тлумачення правових норм за суб'єктами.
- 132. Функції держави та їх класифікація.
- 133. Функції і шляхи вдосконалення юридичної практики.
- 134. Характеристика структурних елементів системи права.
- 135. Юридична відповідальність: поняття, природа і призначення.
- 136. Юридична і фізична особа.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ЗНАНЬ ОСІБ, ЩО СКЛАДАЮТЬ ФАХОВЕ ВСТУПНЕ ВИПРОБУВАННЯ

Кожен білет включає в себе 4 питання, відповідь на кожне з яких оцінюється за шкалою 0-50 балів. Відповідно, максимальна кількість балів, яку може отримати абітурієнт за відповіді на питання складає 200 балів.

Успішним вважається 100 та вище балів за іспит. Результат абітурієнта від 0 до 99 балів оцінюється як «Незадовільно», вступне випробування вважається не складеним і абітурієнт не допускається до подальшої участі в конкурсі.

Критерії оцінювання відповіді на питання білету:

41-50	Абітурієнт відповідає на питання у повному обсязі; на високому рівні сформовані необхідні практичні навички та вміння. Відповідь на питання, висловлення власної думки стосовно дискусійних аспектів ґрунтується на глибокому знанні чинного законодавства, теорії та правозастосовної практики.
31-40	Абітурієнт відповідає на питання у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі аспекти питання розкриті в повному обсязі з неістотними неточностями . Відповідь на питання білету, висловлення власної думки стосовно дискусійних аспектів переважно ґрунтується на знанні чинного законодавства, теорії та правозастосовної практики.
21-30	Абітурієнт відповідає на питання у цілому правильно ; практичні навички та вміння мають поверхневий характер , потребують подальшого напрацювання та закріплення; Відповідь на питання білету має окремі помилки .
11-20	Абітурієнт відповідає на питання, знання засвоєні частково, прогалини у знаннях не носять істотного характеру ; практичні навички та вміння сформовані недостатньо ; більшість аспектів питання розкрито , деякі аспекти питання містять істотні помилки , які потребують подальшого усунення.
0-10	Абітурієнт не знає більшої частини питання, з труднощами розкриває зміст питання, невпевнено відтворює терміни і поняття, допускає змістовні помилки , не володіє відповідними вміннями і навичками, необхідними для розв'язання завдань.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Загальна теорія права. Академічний курс : підруч. / за ред. С.В.Бобровник. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 576 с.
2. Загальна теорія права. Нормативний курс: підруч. для студ.-юристів / кол.авт., за ред. С.В. Бобровник. 2-ге вид. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 596 с.
3. Загальна теорія права: підручник / за заг. ред. О.В. Петришина. Харків : Право, 2025. 576 с.
4. Кельман М.С. Загальна теорія права : підручник / М. С. Кельман, В. М. Стратонов. Вид. 6-те, доп. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 742 с.
5. Костицький В.В. Вибрані проблеми теорії та права: підручник. Запоріжжя : Гельветика, 2022. 520 с.
6. Крестовська Н.М., Матвєєва Л.Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник. 3-тє вид., Київ: Юрінком Інтер, 2023. 584 с.
7. Кучук А.М. Теорія держави і права. Частина 1. Теорія держави : навч.-метод. посіб. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 112 с.
8. Кучук А.М. Право в умовах постмодерну: правовий дискурс: монографія. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. 130 с.
9. Машков А.Д. Теорія держави та права: підручник. Київ: Алерта, 2024. 452 с.
10. Орлова О.О., Кучук А.М., Мінченко О.В. Загальна теорія права : навч.-метод. посіб. Суми, 2020. 237 с.
11. Пендюра М.М. Теорія держави та права. Курс інтерактивних лекцій. Київ: 7БЦ, 2023. 468 с.
12. Петришин О.В. Загальна теорія права. Харків: Право, 2021. 568 с.
13. Рабінович П.М. Основи теорії та філософії права. Львів: Медицина і право, 2021. 256 с.
14. Стратонов В.М., Кельман М.С. Загальна теорія права. Одеса: «Гельветика». 2020. 724 с.
15. Сухонос В.В. Теорія держави та права: підручник. Суми: Університетська книга. 2023. 544 с.
16. Теорія держави і права в схемах та таблицях : навчальний посібник / Кол. авт.; за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: «Хай-Тек Прес», 2020. 296 с.

- 17.Тетарчук І.В. Теорія держави і права : навчальний посібник для підготовки до іспитів. 2-ге видання, перероблене та доповнене. Київ: Центр учбової літератури, 2022. 302 с.
- 18.Тицька Я. О. Теорія держави і права : навчальний посібник / Я.О.Тицька, Н. М. Крестовська, Л. Г. Матвеєва, Н. В. Атаманова, Н. Б. Арабаджи. Одеса: Міжнародний гуманітарний ун-т, 2021. 193 с.
- 19.Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави і права : навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 268 с.
- 20.Чувакова Г.М. Правові системи сучасності. Київ: Фенікс, 2021. 129 с.
- 21.Хрідочкін А.В., Макушев П.В., Ченцов В.В. Основи юриспруденції: підручник. Запоріжжя: Гельветика, 2021. 396 с.

